

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2015–2016

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vladislava Varyšová

**Asistovaný kontakt dítěte v pěstounské péči s biologickými
rodiči**

Praha 2016

Vedoucí bakalářské práce: Prof. PhDr. Karel Kamiš, CSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2015-2016

BACHELOR THESIS

Vladislava Varyšová

**Assisted contact of the child in foster care with biological
parents**

Prague 2016

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

Prof. PhDr. Karel Kamiš, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Vladislava Varyšová

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce Prof. PhDr. Karlovi Kamišovi, CSc., za odborné konzultace, ochotu a podporu při zpracování mé bakalářské práce.

Dále chci poděkovat sociální pracovníci z centra psychologické pomoci Bc. Lence Celerové, za poskytnutí konzultací při zpracování mé praktické části.

Anotace

Tématem bakalářské práce je asistovaný kontakt dítěte s biologickou rodinou. Teoretická část je věnována vysvětlení pojmů, jako je rodina, funkce rodiny, typy rodin, formy náhradní rodinné péče, asistovaný kontakt. V praktické části jsou uvedeny výsledky zkoumání z odpovědí pěstounů a jejich zkušeností s Asistovaným kontaktem. Šetření bylo zaměřeno na otázku, zda je Asistovaný kontakt vždy dobrým přínosem pro dítě.

Klíčová slova

Asistovaný kontakt, biologičtí rodiče, dítě, doprovázející organizace pro pěstounskou rodinu, náhradní rodinná péče, pěstounská péče, rodina.

Annotation

The theme of the thesis is assisted contact with the child's biological family. The theoretical part explains concepts like family, family function, family types, forms of foster care, assisted contact. The practical part contains survey results of answers from foster parents and their experience with Assisted contact. The survey focused on the question if Assisted contact is always a good benefit for the child.

Keywords

Assisted contact, family, foster care, foster family care, the biological parents, the child, the Organization for the foster family.

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 RODINA	11
1.1 Základní funkce rodiny	12
1.2 Typy rodin podle naplňování jejich funkcí	13
1.3 Typologie dysfunkčních rodin	14
2 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE.....	17
2.1 Formy náhradní rodinné péče	18
2.2 Adopce.....	18
2.2.1 Osvojení do ciziny	19
2.3 Pěstounská péče	20
2.3.1 Předpěstounská péče	20
2.3.2 Pěstounská péče na přechodnou dobu.....	21
2.3.3 Průběh pěstounské péče na přechodnou dobu.....	21
2.3.4 Poručenství.....	22
2.3.5 Hostitelská péče	23
2.4 Přípravný kurz Pride pro náhradní rodiče	24
2.4.1 Kompetence pěstounů a osvojitelů.....	25
2.4.2 Příchod dítěte do náhradní rodiny	26
3 ASISTOVANÝ KONTAKT.....	27
3.1 Definiční vymezení pojmů.....	27
3.2 Orgán sociálně právní ochrany dětí	28
3.2.1 Situace při prvním kontaktování poskytovatele	29
3.2.2 Místo setkání asistovaného kontaktu	30
3.2.3 Čas a frekvence realizace Asistovaného kontaktu	31
3.2.4 Příklady, kdy není vhodné asistovaný kontakt realizovat	31
PRAKTICKÁ ČÁST	33
4 DOPROVÁZEJÍCÍ ORGANIZACE PRO PĚSTOUNY	33
4.1 Centrum psychologické pomoci	33
4.2 Dotazník s otevřenými otázkami pro pěstouny	34
4.3 Jaké důvody vedly pěstouny stát se náhradnímu rodiči	37
4.4 Vyvolává asistovaný kontakt v náhradních rodičích obavy.....	39
4.5 Projevují se na dítěti po Asistovaném kontaktu změny	41
4.6 Komunikace mezi pěstouny a biologickou rodinou.....	43
4.7 Jaké pozitiva či negativa přináší pro dítě Asistovaný kontakt	44

4.8	Celkové zhodnocení služby asistovaného kontaktu	46
ZÁVĚR	48
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	51
SEZNAM ZKRATEK	53
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	54
SEZNAM PŘÍLOH	55

ÚVOD

Náhradní rodinná péče je v současné době velmi aktuálním tématem. V situaci, kdy dítě nemůže vyrůstat ve své biologické rodině, se musí najít vhodné řešení. Nejlepším řešením je náhradní rodinná péče, která má přednost před péčí ústavní. Náhradní rodinná péče (dále jen NRP) je zajištěna osobami, kteří nejsou biologickými rodiči, ale přesto je dítě vychováváno v prostředí, které je mu přirozené.

Téma, které si autorka zvolila pro svoji bakalářskou práci, je jí velmi blízké. Ve svém životě se osobně s NRP setkala. Poznatky autorka čerpá z odborné literatury, internetových zdrojů, metodických pokynů. Práce je obohacena i poznatky, které autorka čerpá ze svých vlastních zkušeností nebo zkušeností svých přátel, kteří jsou pěstouni nebo adoptivními rodiči.

Práce je rozdělena do dvou hlavních částí, a to části teoretické a praktické. V první kapitole se autorka zaměřuje na rodinu, která je základem pro všechny z nás a pro správný směr našeho vývoje a životní cesty. Ve druhé kapitole autorka objasnila NRP, její formy a představila přípravný kurz pro žadatele NRP. Třetí kapitola je zaměřena na Asistovaný kontakt, který je hlavním tématem celé bakalářské práce. Jednou z forem NRP je pěstounství. Pěstounská péče je v mnoha případech provázena Asistovaným kontaktem. Asistovaný kontakt umožňuje dítěti, které vyrůstá v NRP, setkat se se svou biologickou rodinou.

Hlavním cílem autorčiny bakalářské práce je zjistit, zda Asistovaný kontakt je vždy dobrým přínosem pro dítě. K dosažení stanoveného cíle a jeho vyhodnocení byla použita tzv. dotazníková metoda. Byl zpracován dotazník. Otázky, které dotazník obsahoval, směřovaly k danému tématu Asistovaný kontakt dítěte s biologickou rodinou. Prostřednictvím organizace měla autorka možnost předložit dotazník respondentům, kterými byli pěstouni, kteří mají své zkušenosti s Asistovaným kontaktem.

Zpracování otázek k objasnění cílů se autorce zkomplikovalo. Důvod, který vedl ke komplikacím, byl ten, že všichni oslovení pěstouni nevyplnili dotazník, jak zpočátku bylo domluveno. Jako jeden z nejčastějších důvodů nevyplněného dotazníku byl ten, že se do výzkumu pěstouni nechtějí zapojit, ani uvádět své vyjádření. I přesto, že byli autorkou a sociální pracovníci organizace ujištěni, že jejich odpovědi budou anonymní, dotazník odmítli vyplnit. Autorka analyzovala odpovědi od pěti dalších oslovených pěstounů, kteří své odpovědi do dotazníku uvedli v širokém rozsahu. Ke každé otázce je uveden závěr, který uvádí shrnutí odpovědí respondentů.

TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Nejpřirozenějším prostředím pro život a výchovu každého dítěte je jeho vlastní rodina. Poskytuje dítěti pocit bezpečí, jistoty, emocionální stability, poskytuje podněty pro jeho další rozvoj. Je to nejdůležitější prostředí v životě dítěte.

Definovat pojem rodina není snadné. Definice se liší podle toho, z jakého hlediska se na problematiku rodin díváme. Může to být pohled z hlediska psychologického, pedagogického, sociologického, ekonomického. Autorka alespoň částečně nastíní, co si pod pojmem rodina představují někteří autoři definic o rodině.

Rodina je první sociální skupinou, se kterou se dítě po svém narození setkává, a ta se největší měrou podílí na rozvoji jedince. Rodina tedy poskytuje dítěti od narození modely k napodobování a identifikaci. Předává mu základní model sociální interakce a komunikace v malé sociální skupině. (Čáp, 1993, s. 271)

Rodina je prvním modelem společnosti, se kterým se dítě po svém narození setkává. Společnost si je vědoma, že dobře fungující rodina je základem pro zdravý a duševní vývoj dítěte. Rodina silně ovlivňuje a předurčuje osobní vývoj dítěte, jeho vztahy k lidem a celé společnosti. Vývoj v lidském životě s sebou nese řadu změn a rodina se těmto změnám musí přizpůsobovat a zvládat náročnější situace. Pokud v takové zkoušce neobstojí, dochází k narušení funkcí v rodině a tím se rodina stává oslabenou v širší společnosti. (Sobotková, 2001, s. 31-51)

Definic o rodině najdeme v odborné literatuře mnoho. Ve skutečnosti je spousta případů, kdy se rodina uvedeným definicím v ničem nepodobá. Každý člověk nemá to štěstí, vyrůstát a stát se členem úplné a harmonizující rodiny. Nastane-li taková situace, má především u dítěte své řešení.

A tím je náhradní rodinná péče, která má několik forem, které vedou k tomu, aby dítě mohlo prožít svůj život v rodině, která mu umožní poznat, co znamená vlastně pojem „rodina“. Ve druhé kapitole této práce, představí autorka formy náhradní rodinné péče.

1.1 ZÁKLADNÍ FUNKCE RODINY

Mezi základní funkce rodiny jsou nejčastěji řazeny čtyři funkce. Jedná se o funkci biologicko-reprodukční, funkci ekonomicko-zabezpečovací, emocionální a socializačně výchovnou. Tyto funkce určují v současné době místo rodiny ve společnosti. (Dunovský, 1999, s. 93)

Biologicko-reprodukční zajišťuje udržení života početím a narozením dítěte. Nejedná se pouze o přivedení dítěte na svět, ale o poskytnutí dostatečných podmínek pro další vývoj. Funkce je důležitá nejen pro rodinu, ale i pro společnost. (Dunovský, 1999, s. 93)

Ekonomicko-zabezpečovací funkce - v současné době je rodina převážně spotřební jednotkou, závislou na výrobní síle společnosti. V oblasti zabezpečovací funkce se nenachází jen materiální stránka, ale i sociální a duševní. Poskytuje tedy svým členům jistoty. Rodina je vnímána jako důležitý prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti. (Dunovský, 1999, s. 93)

Funkce emocionální znamená, že rodina je vázána na zcela rozvinutého člověka, vyzrálého, odpovědného. Je to člověk, pro kterého není citová vazba jen chvilkovou záležitostí, ale trvalou jistotou a základem pro všechny členy rodiny. Takto prožívaná emocionalita je pak velmi důležitým soudržným faktorem rodiny. Zájem členů rodiny o vzájemné citové pouto zajišťuje harmonický život pro rodinu a pocit životního uspokojení. Funkce emocionální je velmi potřebná jak pro dospělé, tak pro děti, i když v různé podobě. (Dunovský, 1999, s. 93)

Funkce socializačně-výchovná – zde jsou východiskem pozitivní emocionální vztahy a dobrá atmosféra v rodině. Jedná se o výchovu dítěte, dostatečnou péči, opravdový zájem o něj, přijetí a porozumění mu v jeho vývoji, jeho potřebách a požadavcích. Dítě je nutno ochraňovat a „*prosazovat jeho nejlepší zájem*“. (Dunovský, 1999, s. 93)

1.2 TYPY RODIN PODLE NAPLŇOVÁNÍ JEJICH FUNKCÍ

Dle toho, v jaké míře je každá rodina schopna naplňovat jednotlivé funkce, mluvíme o rodině funkční, problémové, dysfunkční, afunkční.

Funkční rodina se vyznačuje prostředím, které je podnětné a stimulující pro všechny její členy. Děti vyrůstají v prostředí plném lásky, pochopení a úcty. Ne vždy se však děti rodí do domácností splňující podmínky pro přiměřený vývoj osobnosti. Rodina svým selháním ovlivňuje sociální chování jedince nebo dokonce umožňuje chování patologické. Selhání může být způsobeno neplněním některé ze základních funkcí rodiny. (Dunovský, 1999, s. 93)

Dysfunkční rodina – zde se vyskytují vážné poruchy některých nebo všech funkcí, které bezprostředně ohrožují a poškozují rodinu jako celek a zvláště vývoj a prospěch dítěte. Tyto poruchy není rodina již sama schopna zvládnout. Je zde nutná péče odborníka. Můžeme ji charakterizovat jako rodinu, která popírá či neřeší problémy, její členové se vzájemně obviňují, chybí intimita, hranice mezi členy rodiny, uplatňují se nejasná pravidla, kompetence, komunikace. Tento rodinný systém může, ale i nemusí vytvářet podmínky pro individuální psychopatologii, jako je užívání návykových látek, asociální chování či neurózy. Psychopatologie jednotlivých členů pak může zpětně ovlivňovat fungování rodiny jako celku (Sobotková, 2001, s. 32)

Rodina, která potřebuje vzhledem ke svým problémům zásah sociálního pracovníka, může být označována pojmem **rodina klinická**. Role příslušníků v takových rodinách jsou nejasné a mají neurčité rozdělení zodpovědností. Běžný provoz domácnosti rodina zvládá s obtížemi. (Matoušek, 1997, s. 148-151)

Problémová rodina se do kontaktu se sociálním pracovníkem dostává většinou v krizi. Jakmile krize pomine, pomine i zájem rodiny o kontakt s pracovníkem. Individuálními problémy, které se v těchto rodinách vyskytují, jsou nezaměstnanost, zločinnost, týrání, zanedbávání, záškoláctví, útěky z domova apod. Problémy jsou dlouhodobé, přesahující výměnu generací. Nemusí se vždy jednat o rodinu chudou. Chudoba může být jednou z podmínek vzniku problémové rodiny, ale rodinou s mnoha problémy se může stát i rodina, která nemá nouzi o živobytí. Jako podstatné se jeví faktory „odpojení“ rodiny od společnosti, od kulturních norem a přes několik generací předávané nefunkční způsoby řešení problémů. (Matoušek, 2005, s. 75-77)

Afunkční rodina - poruchy v této rodině jsou tak závažné, že rodina přestává plnit svůj účel a dochází k jejímu rozpadu. Dítě je ohroženo na životě a zdraví, je narušen jeho řádný vývoj a výchova. V těchto situacích, již není možná prevence, nepomůže podpora rodiny a je nutné odejmutí dítěte z rodiny. (Dunovský, 1999, s. 109)

1.3 TYPOLOGIE DYSFUNKČNÍCH RODIN

S dysfunkční rodinou se odborníci v sociálních a psychologických oblastech setkávají často. Rodina má těžkosti v plnění svých funkcí, jako jsou finance, bydlení, výchova dětí, partnerské vztahy, konflikty s institucemi, zákony apod.

Perfekcionistické rodiny (represivní, úzkostně neurotické, utažené rodiny) - v těchto rodinách jeden nebo oba dospělí nadměrně usilují o to, aby jejich rodina dosahovala perfektních výsledků. Vyžadují od svých členů úspěch ve všech situacích. Pokud se v těchto rodinách vyskytují obtíže, mají takovou povahu, že do jejich řešení, s

výjimkou rozvodů, nejsou vtahovány orgány pečující o práva dětí, policie a soudy (Matoušek, 2003, s. 195)

Nepřiměřené rodiny (nezralé, neadekvátní, dětinské, externě závislé rodiny) -jeden nebo oba dospělí v těchto rodinách spoléhají při řešení problémů, které ostatní rodiny zvládají samostatně, na vnější pomoc. Tu nacházejí v širší rodině, v komunitě nebo u pracovníků sociálních služeb.

V těchto rodinách je nezralost v oblasti životních hodnot. Potíže jsou zejména při obstarávání peněz, hospodaření s nimi a při výchově dětí. Nejsou tedy schopni plnit základní funkce rodiny ekonomickou, zabezpečovací, výchovnou. Při dobrém a dlouhodobém vedení ze strany sociálního pracovníka bývají ovlivnitelné. (Matoušek, 2003, s. 195)

Egocentrické rodiny (prestižní, chladné, rozštěpené rodiny) -jedná se o rodinu s jedním dospělým (v tomto případě častěji otcem) nebo s oběma dospělými pohlcenými svou společenskou kariérou. Těmto rodinám nechybějí příjmy, ale jsou vydávány zejména na prestižní záležitosti. Členové rodiny k sobě mají spíše instrumentální vztahy, jednotlivci mají hodnotu jen tehdy, když bezprostředně uspokojují potřeby někoho jiného nebo když dobře rodinu reprezentují navenek. Manželský nesoulad je v těchto rodinách velmi častý. Vyskytuje se zde násilí mezi partnery, ale to je pokud možno tajeno. Vyžaduje-li se konzultace s odborníkem, jde většinou projev nepřátelství iniciátora konzultace k jinému členu rodiny. Děti mnohdy zanedbávají školní docházku a mají další predeliktivní projevy. U dětí se vyskytují i psychiatrické obtíže. (Matoušek, 2003, s. 195)

Asociální rodiny (impulzivní, agresivní, deviantní, delikventní rodiny) -tyto rodiny se vyznačují nedostatkem hodnotového i sociálního napojení na běžnou společnost. Uspokojování svých potřeb řeší bez ohledu na platné právní normy. Vztahy v rodině jsou mělké. Svazek mezi dospělými vznikl obvykle z náhlého popudu, narození dětí bývá neplánované, rodiče jsou mnohdy ochotni se dětí zřici a dát je k adopci. V těchto rodinách se vyskytuje zanedbávání a zneužívání dětí, rovněž projevy fyzické agresivity,

které se vyskytují i mezi dospělými. Dospělí nemají stálé zaměstnání a práce pro ně není podstatou. V takových rodinách je naprosto časté zneužívání návykových látek, zejména pak pití alkoholu. (Matoušek, 2003, s. 195)

2 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

Povinností a právem rodičů je především výchova dětí a péče o jejich příznivý vývoj. Ne všichni rodiče se však chtějí, mohou nebo umí se o své děti postarat. V situacích, kdy děti nemohou vyrůstat z nejrůznějších důvodů ve vlastní biologické rodině je mnoho. Děti mohou být oběti tělesného týrání, zanedbávání, sexuálního zneužívání nebo citového týrání. Jejich rodiče se jich mohli zříct nebo o ně nemuseli být schopni pečovat z důvodu svého zdravotního postižení, nemoci, v důsledku smrti nebo proto, že byli vyčerpani zvláštními potřebami dítěte. Častými faktory rovněž bývá chudoba, bezdomovectví, alkoholismus nebo užívání návykových látek. Systém v České republice zajišťuje formy náhradní rodinné péče a výchovy pro děti, které nemohou vyrůstat ve své biologické rodině. Náhradní rodinná péče je forma péče o děti, kdy je dítě vychováváno „náhradními“ rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině. Jedná se zejména o adopci (osvojení) nebo pěstounskou péči. (Matějček a kol., 1999, s. 31)

V České republice je systém náhradní rodinné péče (NRP) uskutečňován na několika stupních. Zahrnuje v sobě vytipování vhodných dětí do náhradní rodinné péče, nalezení vhodných manželských párů, kteří budou náhradními rodiči, umístění těchto dětí do nalezených náhradních rodin a především poskytování odborných rad při adaptaci dětí a rodičů na novou situaci. Zprostředkování NRP je výhradně v kompetenci státu. Neziskové organizace jsou pouze poradním orgánem v tomto procesu. Česká republika je zemí, kde je největší počet dětí v ústavní výchově. (Barochová, E., 2011, s. 8)

2.1 FORMY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE

V naší společnosti existují lidé, kteří nejsou vůbec zasvěceni do problematiky náhradní rodinné péče. Nedokáží rozlišit pojmy adopce (osvojení) a pěstounská péče. Lidé mají ve svém podvědomí zakotvenou myšlenku, že v republice jsou ústavy, ve kterých vyrůstají nechtěné děti a lidé si je mohou vzít domů. Takto jednoduché to ovšem není. (Zezulová, 2012, s. 15)

Když nemůže dítě vyrůstat ve vlastní rodině, je možno řešit jeho situaci umístěním do náhradní výchovné péče, a tím je vlastně náhradní rodinná výchova. Tato má přednost před ústavní výchovou dětí. Náhradní výchovu dítěte je možno uskutečnit dvěma způsoby, a těmi jsou:

- 1) náhradní rodinná péče – tou je osvojení, adopce, pěstounská péče, pěstounská péče na přechodnou dobu nebo poručenství, jedná se tedy o výchovu dítěte jinými osobami, než jsou jeho biologičtí rodiče,
- 2) ústavní péče – tou jsou právě kojenecké ústavy, dětské domovy, dětská centra, diagnostické nebo výchovné ústavy a domovy pro osoby se zdravotním postižením.

Speciální formou je pak tzv. hostitelská péče, která je pomocí dětem žijícím v ústavní péči. *Základní pojmy: adopce* [online]. [cit. 2016-02-09]. Dostupné z: <http://www.adopce.com/informace/zakladni-pojmy/>

2.2 ADOPCE

Adopce neboli osvojení se týká dětí, které jsou tzv. právně volné. To znamená to, že rodiče se po narození svých dětí vzdali práva a povinností je vychovávat. Svoje rozhodnutí potvrdili souhlasem po uplynutí ochranné lhůty, která trvá šest týdnů nebo je splněna doba nezájmu, což je u novorozenců dva měsíce, u starších dětí šest měsíců, jsou děti právně uvolněny a svěřeny schváleným žadatelům k adopci.

Po soudním řízení dojde k výmazu biologických rodičů v rodném listě dítěte a dítěti je vydán rodný list nový, podle kterého se dítě stává vlastním dítětem nových (adoptivních) rodičů. Tento postup je uplatněn především u novorozenců nebo malých dětí. U starších dětí se to nestává, v případě nezájmu rodičů. Pokud není podán podnět k právnímu uvolnění dítěte, dítě nemůže být adoptováno. (Zezulová, 2012, s. 16)

Pokud se tedy jedná o adopci, manželé nebo eventuálně jednotlivci získají plnou rodičovskou zodpovědnost a přijímají dítě za své vlastní. Práva a povinnosti s jeho biologickou rodinou tedy zanikají. Osvojitelé se tedy stávají zákonnými zástupci osvojeného dítěte. Důležité je také, aby mezi osvojencem a osvojitelem byl přiměřený věkový rozdíl a osvojitelé byli bezúhonní, vedli řádný život, měli dobrý zdravotní stav a byli finančně zajištěni. Osvojitelé mají pak povinnost informovat dítě o tom, že bylo osvojeno. Ideální doba pro informaci je v době, kdy dítě dochází do předškolního zařízení. Dítě při nástupu do základní školní docházky by mělo vědět, že se nenarodilo rodičům, kteří jej vychovávají. Existují dva druhy osvojení, a to osvojení nezrušitelné nebo zrušitelné.

Osvojit si můžeme i zletilé dítě, pokud to však není v rozporu s dobrými mravy. *Základní pojmy: adopce* [online]. [cit. 2016-02-09]. Dostupné z: <http://www.adopce.com/adopce-osvojeni/zakladni-pojmy/>

2.2.1 OSVOJENÍ DO CIZINY

Jedná se tedy o mezinárodní osvojení, kdy se nedaří najít náhradní rodinu v původní zemi. Mezinárodní osvojení upravuje Haagská úmluva. Aby mohlo být dítě osvojeno v zahraničí je to velice složité, a proto úlohu zprostředkovatele v tomto případě plní Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně. Dítětem, které je vhodné k osvojení v zahraničí, může být dítě, pro které v České republice nebyla po dobu 6 měsíců nalezena vhodná rodina. Samozřejmě pokud dojde k nalezení vhodné rodiny v zahraničí a zároveň i v České republice, přednost má vždy umístění v České republice. *Základní pojmy: adopce* [online]. [cit. 2016-02-09]. Dostupné z: <http://www.adopce.com/adopce-osvojeni/osvojeni-a-zahranici/>

2.3 PĚSTOUNSKÁ PÉČE

Pěstounská péče se týká dětí, které nejsou určeny k adopci, starších dětí nebo dětí, které nejsou zdravé, jsou odlišného etnika, sourozeneckých skupin, ale také dětí, o které se rodiče zajímají, ale nemají vhodné podmínky pro výchovu a zabezpečení svých dětí. Pěstounská péče je tzv. forma smlouvy mezi státem, který převzal dohled nad výchovou dítěte, a rodinou, které dítě do výchovy přijímá. Pěstouni nemají vyživovací povinnost vůči dítěti, ta zůstává povinností biologických rodičů. Pěstounská péče vzniká rozhodnutím soudu a končí zletilostí dítěte. Může být také zrušena, a to jen rozhodnutím soudu, který jí může zrušit jen z opodstatněných důvodů. Učiní tak vždy, jestliže o to požádá pěstoun. (Zezulová, 2012, s. 17)

Dle informací, které jsou uveřejněny na webovém serveru Ministerstva práce a sociálních věcí, existují práva a povinnosti pěstounů. Pěstouni mají povinnost o svěřené dítě řádně pečovat a přiměřeně vykonávat práva a povinnosti rodičů. A jak již bylo v předchozím odstavci řečeno, pěstouni nemají vyživovací povinnost vůči dítěti, které mají ve své rodině. Pěstouni mají možnost spravovat běžné záležitosti dítěte, dále musí umožnit styk dítěte s biologickými rodiči, pokud samozřejmě tuto možnost nezamezil soud. *Ministerstvo práce a sociálních věcí: Formy náhradní rodinné péče* [online]. [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14501#2>

2.3.1 PŘEDPĚSTOUNSKÁ PÉČE

Pokud je dítě v ústavní péči nebo v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nebo v pěstounské péči na přechodnou dobu, a to na základě rozhodnutí soudu, může být dítě dočasně svěřeno do pěstounské péče. To je možno pouze z rozhodnutí orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Tímto rozhodnutím je dítě svěřeno dočasně do péče osobě, která má zájem stát se pěstounem a splňuje zákonem stanovené podmínky. Dítě může být svěřeno do péče budoucím pěstounům, které není v ústavní výchově, pokud rodiče s pěstounskou péčí souhlasí. Nebude-li do tří měsíců od právní moci tohoto rozhodnutí

u soudu zahájeno řízení o svěřeni dítěte do pěstounské péče, rozhodnutí o dočasném svěřeni dítěte pozbude právní účinky. *Ministerstvo práce a sociálních prací: Formy náhradní rodinné péče* [online]. [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14501>

2.3.2 PĚSTOUNSKÁ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU

Česká republika se zavázala ratifikací Úmluvy o právech dítěte (104/1991 Sb.) k tomu, že dětem, které nemají rodiče nebo si jejich rodiče neplní své rodičovské povinnosti a děti nemají ve svém okolí žádnou osobu blízkou, která by byla schopna a ochotna pečovat o dítě, musí zajistit v první řadě vhodné rodinné prostředí pro dítě.

Přijetím novely zákona č. 359/1999 Sb. platné od 1. 1. 2013 o sociální právní ochraně dětí se rozšířila možnost umístění dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu. Znamená to tedy, že pěstouni na přechodnou dobu dostanou do své péče dítě na dobu, než se jeho situace v biologické rodině zlepší, aby se dítě mohlo vrátit zpět k biologickým rodičům nebo než mu bude vyřízena některá z forem náhradní rodinné péče klasická pěstounská péče nebo adopce. Pokud by takové řešení selhalo, přichází v úvahu pouze péče ústavní. *Pěstounská péče na přechodnou dobu: Jak se stát pěstounem* [online]. [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: <http://www.rpp.cz/inpage/chci-byt-pestounem-pppd/>

2.3.3 PRŮBĚH PĚSTOUNSKÉ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU

Když se partneři rozhodnou stát se pěstouny na přechodnou dobu, musí splnit a vyhovět požadavkům, které jsou zákonem stanoveny. Nejprve musí navštívit orgán sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) v místě bydliště, kde podají žádost. Následně proběhne sociální šetření v jejich domácnosti a OSPOD odešle jejich podanou žádost na krajský úřad. Žadatelé budou krajským úřadem informováni, zda byla jejich žádost přijata.

Následně se pak zúčastní přípravy (72 hod) pro pěstouny na přechodnou dobu, projdou psychologickými testy a přípravným kurzem. Po absolvování těchto kroků, proběhne vyhodnocení žadatelů a v případě úspěšnosti budou zařazeni do evidence jako vhodní pěstouni. Do měsíce by měli pěstouni uzavřít dohodu s neziskovou organizací nebo OSPODem, který má pověření k provázení pěstounů. Pak už čekají pěstouni na telefon z OSPODu, kdy jim oznámí, že do jejich rodiny bude umístěno dítě.

Pěstouni si musí uvědomit, že jejich péče o dítě je přechodná a jejich úkolem je úspěšně a bez problému předat dítě do rodiny (náhradní nebo biologické dle rozhodnutí soudu). Pěstouni nerozhodují o dalším osudu dítěte, to je na rozhodnutí a zodpovědnosti pověřených úřadů a soudu. *Pěstounská péče na přechodnou dobu: Příprava na PPPD* [online]. [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: <http://www.rpp.cz/inpage/jak-se-pripravit-na-rpp-255/>

2.3.4 PORUČENSTVÍ

Speciální formou náhradní rodinné péče je poručenství. Jedná se o situaci, kdy se v pěstounské péči ocitne dítě právně volné. Pěstouni se tak mohou stát zákonnými zástupci dítěte, ale nejsou uvedeni v rodném listě dítěte, tam zůstávají jména biologických rodičů. Poručníci skládají slib vůči dítěti, kde se zavazují k rodičovské zodpovědnosti a ke správě majetku dítěte. (Zezulová, 2012, s. 16)

Další z možností, kdy soud ustanoví poručníka, jsou následující:

- 1) rodiče dítěte zemřeli,
- 2) rodiče byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti,
- 3) byl pozastaven výkon jejich rodičovské zodpovědnosti,
- 4) nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu a nejsou nositeli rodičovské zodpovědnosti

Podle § 78 zákona o rodině má poručník roli zákonného zástupce dítěte. Jeho povinnost je dítě vychovávat, zastupovat a spravovat jeho majetek za jeho rodiče. Poručenství může zařadit i do formy náhradní rodinné péče. Pokud poručník o dítě osobně pečuje, tedy nahrazuje v plném rozsahu péči rodičů, má nárok na dávky pěstounské péče. Poručníkem je většinou ustanoven soudem ten, kterého buďto doporučili právě rodiče dítěte nebo je ustanoven někdo z příbuzných nebo blízkých osob dítěte. Pokud ale nelze ustanovit fyzickou osobu, rozhoduje soud a ten poručníkem ustanoví orgán sociálně-právní ochrany dětí. *Základní pojmy: adopce* [online]. [cit. 2016-02-09]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14501#4>

2.3.5 HOSTITELSKÁ PÉČE

Hostitelská péče patří mezi poslední formu náhradní rodinné péče. Jedná se o formu pomoci dětem žijící v ústavní péči. Hostitelská péče je realizovaná převážně u dětí, které mají objektivně nižší šanci na pěstounskou péči (např. děti z velké sourozenecké skupiny, děti romského etnika, děti staršího věku apod.). Tato forma pomoci má v České republice poměrně dlouhou historii. V dřívější době ovšem byla realizována bez předem daných pravidel. Byla to především pomoc angažovaných dobrovolníků ze strany veřejnosti nebo ústavního personálu.

Hostitelská péče může být označována i jako pravidelná návštěva dobrovolníků v kojeneckých a dětských ústavech. Průběh této formy pomoci je následující. Ředitel ústavního zařízení může po předchozím písemném souhlasu obce s rozšířenou působností, který je opatrovníkem dítěte, povolit dočasný pobyt. Jedná se obvykle o pobyt víkendový nebo prázdninový. Pobyt probíhá u jiné fyzické osoby než u rodičů nebo příbuzných dítěte. Příslušný úřad si před vydáním souhlasu prozkoumá rodinné a sociální zázemí rodiny, ve které bude dítě pobývat. Vyžádá si u Krajského soudu odborné posouzení žadatelů, kteří mají zájem poskytovat dítěti hostitelskou péči. Je zde ovšem i výjimka, a to v případě, že dítě bylo do ústavního zařízení umístěno na základě žádosti svých rodičů nebo zákonných zástupců, nelze tuto formu povolit tedy bez jejich písemného souhlasu. (Blahutová, Zezulová, 2011)

2.4 PŘÍPRAVNÝ KURZ PRIDE PRO NÁHRADNÍ RODIČE

Základní přípravný kurz PRIDE pro náhradní rodiče je zdrojem pro žadatele, kteří se chtějí stát pěstouny nebo osvojiteli. Cílem kurzu je poskytnout žadatelům odbornou přípravu a informace. Žadatelé se mohou úspěšně rozvíjet v založení náhradní rodiny. Tento kurz jim pomůže si osvojit vědomosti a dovednosti potřebné k tomu, aby mohli žadatelé přijmout své rozhodnutí stát se náhradními rodiči a hned od začátku vše zdravě realizovat. Umožní jim rovněž rozhodnout o tom, zda je pro ně vhodné pěstounství nebo osvojení dítěte.

Může se také stát, že jejich rozhodnutí je povede k tomu, že náhradní rodinná péče pro ně v daný čas není vhodná. Přesto by si všichni zúčastnění přáli, aby dítě mělo náhradní rodiče a vhodné prostředí, které je přívětivé pro jeho další život.

Přípravný kurz má 10 víkendových sezeních s různými tématy. Mezi těmito víkendovými sezeními je potřeba mít vždy týdenní odstup. Je to proto, že účastníci mají domácí úkoly a těmi jsou úvahy o všem, co na sezeních slyšeli a jak se s novou rolí v životě vyrovnají. Na přípravných sezeních jsou žadatelé obeznámeni s tématy, které jim ukáží správnou cestu k jejich zvolenému cíli. Důležité je, jak se s novou situací vyrovnají, jak přijmout dítě do své rodiny, jak se vyrovnají s biologickou rodinou dítěte apod.

Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky vydalo příručku a v ní se nachází mnoho zajímavých podnětů. K nim se mohou účastníci vracet i v době, kdy rodina již bude mít dítě ve své náhradní rodinné péči.

Přesto lze říci, že systém, který byl v rámci této aktivity vytvořen, se vztahuje k níže uvedeným „*pěti kompetencím*“:

- 1) *chránit děti a starat se o ně,*
- 2) *naplňovat vývojové potřeby dětí a řešit opožděný vývoj*
- 3) *podporovat vztahy mezi dětmi a jejich rodinami*
- 4) *vytvářet pro děti bezpečné pečující vztahy na celý život.*
- 5) *Pracovat jako člen profesionálního týmu.*“

System příprav je také proložen zážitkovými cvičeními a také různými videoukázkami.

Po ukončení přípravného kurzu mohou účastníci připomínkovat závěrečnou zprávu, kterou vypracují lektoři. Na základě jejich doporučení mají účastníci přehodnotit svůj dosavadní záměr stát se náhradními rodiči. Také mají možnost zvolit si druh náhradní rodinné péče, ať už se týká pěstounství nebo přímé adopce nebo eventuálního pěstounství na přechodnou dobu.

V rámci přípravného kurzu si mohou účastníci k této aktivitě pozvat dokonce rodinné příslušníky, kamarády, rodinné přátele. Všichni tito lidé jsou velice důležití v dalším pokračování programu PRIDE. Budou součástí dítěte v náhradní rodině. Budou se s nimi v budoucnosti nadále setkávat.

Dítě přichází do nové rodiny mnohdy jen s pár drobnými věcmi z původní rodiny nebo naprosto bez ničeho, jen se svými dosavadními negativními zkušenostmi nebo ztrátami. Všichni zúčastnění se snaží, aby dítě přicházející do náhradní rodiny poznalo v novém prostředí jen to nejlepší. Pro náhradní rodinu jsou vždy zájmy a spokojenost dítěte nade vše a jsou mu schopni podřídít veškerý čas a zájem. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online]. [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/sp1_suplement_2015_web-150630103628.pdf

2.4.1 KOMPETENCE PĚSTOUNŮ A OSVOJITELŮ

Kompetence jsou znalosti a dovednosti, které pěstouni a osvojitelé potřebují, aby mohli pomáhat dětem. Pěstouni a osvojitelé hrají důležitou roli v systému sociálně právní ochrany dětí. Aby bylo dosaženo cíle sociálně právní ochrany dětí, musí mít pěstouni a osvojitelé stejné kompetence. Mezi nejdůležitější kompetence patří:

- 1) chránit děti a starat se o ně,
- 2) naplňovat vývojové potřeby dětí a řešit opožděný vývoj,
- 3) podporovat vztahy mezi dětmi a jejich rodinami,

- 4) vytvářet pro děti bezpečné pečující vztahy na celý život,
- 5) pracovat jako člen profesionálního týmu.

2.4.2 PŘÍCHOD DÍTĚTE DO NÁHRADNÍ RODINY

Až nastane ten dlouho očekávaný okamžik a zazvoní žadatelům telefon, na jehož druhém konci se ozve pracovnice Krajského úřadu s otázkou, zda mají žadatelé stále zájem o svěření dítěte do náhradní péče, autorka se domnívá, že je to jeden z nejkrásnějších okamžiků pro žadatele. Nejprve si žadatelé domluví termín na Krajském úřadě svého bydliště, aby se seznámili se spisem dítěte.

Následuje doba pro rozhodnutí, zda žadatelé chtějí dítě poznat a následně ho přijmout do své rodiny. Jsou různé varianty, odkud si dítě budou žadatelé do rodiny odebírat. Může to být z rodiny pěstounů na přechodnou dobu, z dětského centra nebo přímo z biologické rodiny. Do celého procesu je zapojen OSPOD, Krajský úřad dle místa bydliště žadatelů, organizace doprovázející pěstouny nebo pěstouny na přechodnou dobu.

Nejvíce frekventovanější je příchod dítěte do náhradní rodiny od pěstounů na přechodnou dobu. První kontakt s dítětem je uskutečněn dle domluvy žadatelů s pěstouny na přechodnou dobu. Většinou kontakt probíhá u pěstounů doma, aby dítě mělo pocit jistoty a necítilo se nikým ohroženo. Setkání může proběhnout i na neutrální půdě jako je dětské hřiště nebo v prostorách doprovázející organizace. Jsou stanoveny termíny návštěv žadatelů a dítěte. Probíhá tzv. adaptační proces dítěte, které si zvyká na svou novou náhradní rodinu. Žadatelé sepíší návrh k soudu, kdy žádají, aby jim dítě bylo svěřeno do pěstounské péče. Po rozhodnutí soudu a nabytí právní moci může dítě přijít do své nové náhradní rodiny, kde ho čeká jeho nový domov. *Evropský sociální fond v ČR* [online]. 2009 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <http://www.esfcr.cz/zakazky/preklad-materialu-pride?highlightWords=pride>

3 ASISTOVANÝ KONTAKT

Děti, které žijí v pěstounské rodině, mají právo na kontakt se svými biologickými rodiči. Současný trend je, aby se kontakt uskutečnil za každou cenu. Dle autorky to není vždy dobrý krok. Zvláště děti týrané nebo zneužívané, by neměly být do kontaktu s biologickými rodiči nuceny. Zřetel by se měl brát také na aktuální psychosociální vývoj dítěte. Bohužel biologičtí rodiče mají své právo ze zákona dítě vídat. (Zezulová, 2012, s. 118)

3.1 DEFINIČNÍ VYMEZENÍ POJMŮ

Zprostředkovatelem asistovaného kontaktu je doprovázející organizace pro pěstouny. Cílové skupiny asistovaného kontaktu jsou děti svěřené do náhradní rodinné péče, žadatelé NRP, kterým bylo dítě svěřeno a to buď do pěstounské péče, poručnictví, osvojení.

Zájemci jsou pěstouni o dítě vyrůstající v pěstounské péči a všichni ti, kteří mají zájem setkat se s dítětem svěřené do náhradní rodinné péče. Zájem vyjádří tím, že kontaktují poskytovatele služby Asistovaný kontakt.

Uživatelé služby jsou děti vyrůstající v pěstounské péči, pěstouni a osoba, která má zájem o kontakt s dítětem poté, co uzavřou Dohodu o službě asistovaného kontaktu.

Služba **Asistovaný kontakt**, jak uvádí (Butulová, 2013, s. 14) je kompletní proces vedoucí od přípravy na setkání dítěte vyrůstajícího v náhradní rodinné péči se svou biologickou rodinou. Služba zahrnuje schůzky, po nich následuje rozbor a hodnocení těchto schůzek.

Klíčový pracovník je osoba, která provází dítě a pěstounskou rodinu po celou dobu, kdy asistovaný kontakt probíhá. Podílí se na přípravách, domlouvá a koordinuje kontakty.

Zúčastněnými stranami jsou dítě, pěstouni, osoby, které mají zájem o kontakt s dítětem, poskytovatel a příslušný **orgán sociálně právní ochrany dětí** (dále jen OSPOD).

3.2 ORGÁN SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ

Sociálně-právní ochrana dětí je konkrétně upravena v zákoně č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Dle § 1 Úvodního ustanovení tohoto zákona se „*sociálně-právní ochranou dětí rozumí zejména:*

- a) ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,*
- b) ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,*
- c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodin.“*

V Zákoně o sociálně-právní ochraně dětí najdeme konkrétní činnosti, které směřují k zajištění ochrany dětí, určitá opatření prováděná v co nejlepším zájmu dítěte. Sociálně-právní ochrana dětí zahrnuje **preventivní činnost**, kterou se snaží předcházet ohrožení nezletilého dítěte a působit na rodiče tak, aby byli schopni péči o své děti zajistit. Rovněž se jedná o **poradenství**, kdy jsou poskytovány rodičům i dětem informace týkající se výchovy dětí a péče o ně, pomoc při zajištění podmínek pro řádný vývoj dětí. V případě závažných nedostatků je v rámci sociálně-právní ochrany dětí rozhodováno o potřebných výchovných opatřeních pro zajištění ochrany nezletilého dítěte nebo jsou tato opatření navrhována soudy. Také zahrnuje činnosti při vyhledání vhodné náhradní rodinné péče v případech, kdy nelze zajistit péči o dítě v rámci rodiny, případně i povinnosti pracovníků při nařízené ústavní či ochranné výchově u dětí.

Sociálně-právní ochrana se zaměřuje na děti:

- 1) jejichž rodiče zemřeli, neplní povinnosti rodičovské zodpovědnosti nebo zneužívají nebo nevykonávají práva plynoucí z rodičovské zodpovědnosti,

- 2) které byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby, než jsou rodiče a tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy,
- 3) které vedou nemravný nebo zahálčivý život (zanedbávají školní docházku, žijí se prostitucí, nepracují, požívají alkohol nebo jiné návykové látky, spáchaly trestný čin apod.),
- 4) které se opakovaně dopouští útěků od rodičů, jiných fyzických osob nebo právnických osob, které jsou odpovědné za jejich výchovu,
- 5) které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za jejich výchovu,
- 6) na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující zdraví, život, mravní vývoj nebo jejich lidskou důstojnost nebo je podezření ze spáchání takového činu,
- 7) které jsou opakovaně umisťovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o děti nebo jejich umístění v takových zařízeních trvá déle než 6 měsíců.
(Krausová, Novotná, 2006, s. 228)

Sociálně-právní ochranu **zajišťují orgány**, jako jsou Krajské úřady, Obecní úřady s rozšířenou působností, Obecní úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí. Dalšími poskytovateli jsou právnické a fyzické osoby, pokud jsou výkonem sociálně-právní ochrany pověřeny, ale nejsou orgány sociálně-právní ochrany dětí. (Krausová, Novotná, 2006, s. 228)

3.2.1 SITUACE PŘI PRVNÍM KONTAKTOVÁNÍ POSKYTOVATELE

Zájemci o službu Asistovaného kontaktu přicházející ke zprostředkovateli a mohou se nacházet v různých situacích. Jedná se o, že:

- a) **Asistovaný kontakt není nastaven ani realizován** - zájemce o nastavení kontaktu navrhne způsob jeho realizace. Klíčový pracovník se spojí se sociálním pracovníkem OSPOD. Zde se projednává, zda je nutná účast poskytovatele při kontaktu. Pokud je účast poskytovatele u kontaktu vhodná, uskuteční se schůzky

se zájemci o službu. Výsledek je uzavření Dohody, která zahajuje poskytování služby a uzavírá se mezi zájemci služby. Dohoda vymezuje rozsah poskytování služby a stanovuje dané podmínky, které zajišťují klidný průběh kontaktu.

- b) **Asistovaný kontakt probíhá, je nastaven, ale je problematický** - v tomto případě zájemce nechce řešit kontakt soudně, ale má zájem o účast nestranného odborníka. Zájemce navrhne své řešení, sociální pracovník OSPOD toto zváží, případně navrhne jiné možnosti. Výsledkem je nová Dohoda, která stanovuje nové podmínky kontaktu. Může dojít i ke změně setkávání, a to z formy osobní na formu písemnou a naopak.
- c) **Soudně upravený styk s asistencí poskytovatele Asistovaného kontaktu** – zde se poskytovatel služby řídí soudní úpravou styku. Jedná se sociálním pracovníkem OSPOD a pěstounskou rodinou o vhodných podmínkách Asistovaného kontaktu. V případě, že by poskytovatel zjistil, že kontakt není v zájmu dítěte, opatří si důkazní materiály (psychologický, psychiatrický posudek dítěte nebo jiný znalecký posudek). U soudu se domáhá, aby byl rozsudek znovu přezkoumán s ohledem na zájem dítěte. Výsledkem může být jiná forma styku, jiná frekvence, omezení styku. (Butulová, 2013, s. 21)

3.2.2 MÍSTO SETKÁNÍ ASISTOVANÉHO KONTAKTU

- a) **Neutrální půda** – jedná se o první setkání dítěte s osobou, která má zájem o kontakt, je obvykle uskutečněn v prostorách poskytovatele. Klíčový pracovník, zde dojedná poskytování služby, zjišťuje situaci a náladu zúčastněných. Místnost, kde se setkání realizuje, by mělo být přátelské a milé prostředí k dětem (hračky, barevný koberec, polštářky, apod.).
- b) **Prostředí mimo prostory organizace i mimo prostředí uživatele** - takové setkání může probíhat ve městě, v parku, na dětském hřišti, ale to pouze v případě pokud se na tom dohodnou všechny zúčastněné strany (dítě, pěstoun, osoba, která má zájem o kontakt, poskytovatel služby, OSPOD).

- c) **Přirozené prostředí uživatele** - setkání neprobíhá doma u dítěte nebo osoby, která má zájem o kontakt, to bývá jen ve výjimečných případech, kdy mezi všemi stranami se respektují pravidla a stanovené podmínky služby. Ve většině případů takové setkání neprobíhá u nikoho doma, a to především v zájmu dítěte, aby nebylo ovlivňováno a vystaveno negativním vlivům. (Butulová, 2013, s. 35)

3.2.3 ČAS A FREKVENCE REALIZACE ASISTOVANÉHO KONTAKTU

Doba, frekvence a délka setkání zúčastněných musí odpovídat potřebám zájmu dítěte a vše musí být zapsáno v uzavřené Dohodě. V případě plánování setkání by se měl brát v úvahu čas, kdy není dítě unaveno, přetíženo apod. Dítě má právo setkání ukončit, kdykoli to požaduje. V případě, že by měl klíčový pracovník nebo psycholog pocit, že je dítě ohroženo nebo přetíženo, např. emočními nátlaky ze strany osoby, která má zájem o kontakt s dítětem, je takovéto setkání bezprostředně ukončeno. (Butulová, 2013, s. 35)

3.2.4 PŘÍKLADY, KDY NENÍ VHODNÉ ASISTOVANÝ KONTAKT REALIZOVAT

Existují příklady, kdy nelze Asistovaný kontakt uskutečnit. Mezi nejčastější bývají zmiňovány tyto případy:

- 1) soudem je styk dítěte s osobou, která má zájem o kontakt, pravomocně zakázán,
- 2) nevhodné a rizikové chování některého z uživatelů (agresivita, užívání návykových látek, požití alkoholu),
- 3) ohrožení zdravotního stavu, jestliže by účast jednoho uživatele mohla ohrozit zdravotní stav druhého uživatele,

- 4) pokud dítě nevidělo osobu, která má zájem o kontakt několik let nebo je teprve krátce v pěstounské péči a teprve se v nové rodině adaptuje. Tady je nutné zvážit, zda je dítě na kontakt připraveno a jaká forma kontaktu je pro něj v daném čase vhodná,
- 5) pokud dítě odmítá osobní kontakt s osobou, která má o setkání zájem,
- 6) nespolupráce s osobou, která má o kontakt zájem, která nesouhlasí se stanovenými podmínkami,
- 7) jestliže pěstouni odmítají kontakt a nepřijímají potřebu dítěte být v kontaktu s osobou, která má o setkání zájem a oni nejsou o ní vnitřně přesvědčeni. Mohou vnímat pěstounskou péči jako adopci, v tomto případě je nutné, aby se s pěstounskou rodinou začalo pracovat. (Butulová, 2013, s. 43)

PRAKTICKÁ ČÁST

4 DOPROVÁZEJÍCÍ ORGANIZACE PRO PĚSTOUNY

Termín „**doprovázení pěstounských rodin**“ v sobě zahrnuje několik základních služeb, na které mají pěstounské rodiny nárok daný zákonem č. 401/2012 Sb. o Sociálně-právní ochraně dětí. Tento svůj nárok uplatňují na základě **Smlouvy o výkonu pěstounské péče**, kterou uzavírají s některým k tomu pověřených subjektů (OSPOD, pověřená právnická osoba, pověřená fyzická osoba), pro stručnost označovaných obvykle jako „**doprovázející organizace**“. *Virtuální knihovna: NRP* [online]. 2014 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/cz/nahradni-rodinna-pece/sluzby-pro-pestouny/doprovazeni-pestounskych-rodin/>

4.1 CENTRUM PSYCHOLOGICKÉ POMOCI

Centrum psychologické pomoci je příspěvková organizace, která má své působení po celé oblasti Moravskoslezského kraje. Organizace poskytuje služby svým klientům a to zejména v oblastech odborného sociálního poradenství, zejména v oblasti rodinných a partnerských vztahů. Dále pak v oblasti náhradní rodinné péči a sociálně právní ochrany dětí a v poslední řadě telefonickou krizovou pomoc. Všechny tyto poskytované služby občanům jsou bezplatné.

Jedním z měst, kde má organizace svou působnost, je okresní město Opava. Organizace působí i jako poskytovatel Asistovaného kontaktu dítěte s biologickou rodinou. Pěstouni z Opavy a blízkého okolí mohou využít této poskytované služby a uzavřít s touto organizací dohodu. Organizace je zapojena do projektu **Dejme dětem rodinu**. V roce 2013 tento projekt oslavil své 3. narozeniny. Organizace je hlavním koordinátorem a nositelem realizace projektu a šíření myšlenky pěstounské péče na celou veřejnost.

V roce 2014 poskytovala organizace prostor pro diskuzi o pěstounství v rámci besed s žáky středních a vyšších odborných škol. Pracovníci organizace navštívili opavskou věznici a povídali si o pěstounské péči se ženami ve výkonu trestu, kterých se tato problematika osobně dotýká. *Centrum psychologické pomoci* [online]. [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <http://www.cepp.cz/o-nas/vyrocní-zpravy/>

Prostřednictvím zmiňované organizace měla autorka možnost předložit vypracovaný dotazník osloveným respondentům (pěstounům). Respondenti měli možnost si dotazník v klidu pročíst a vyplnit, nebyl na ně vyvíjen žádný časový nátlak a na otázky odpovídali dobrovolně.

4.2 DOTAZNÍK S OTEVŘENÝMI OTÁZKAMI PRO PĚSTOUNY

Tento typ dotazování se většinou používá k osvětlení interpretací získaných pozorováním nebo jinými typy dotazování. Produktem jsou odpovědi, které respondenti napsali.

Autorka navrhla dotazník, který vyhovuje potřebám výzkumu. Ve svém okolí provedla pilotní test, na který odpovídali respondenti, kteří jsou dobře informováni v oblasti náhradní rodinné péče, ale pěstouni nejsou. Po vyhodnocení pilotního dotazníku, aplikovala autorka dotazník u zkoumané skupiny (pěstouni). Na otázky odpovědělo celkem pět respondentů, všichni žijí v Moravskoslezském kraji. V následující tabulce autorka zobrazuje jejich základní charakteristiku. Jména respondentů jsou smyšlená z důvodu zachování jejich anonymity. Autorce se nepodařilo získat k výzkumu více respondentů, a to z důvodu, že někteří pěstouni neměli za celou dobu zkušenosti s asistovaným kontaktem a někteří respondenti odmítli na otázky odpovědět.

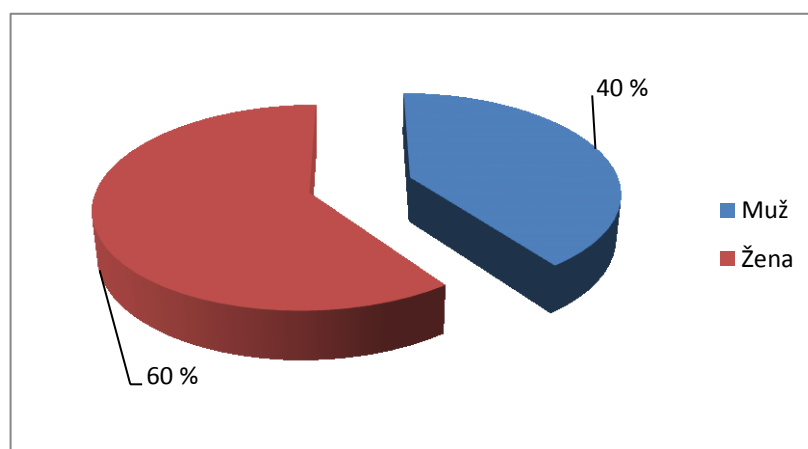
Dotazník se skládal ze dvou uzavřených otázek a z pěti otázek otevřených. Uzavřené otázky byly pouze dotaz na pohlaví respondentů a délku Asistovaného kontaktu. Více pozornosti bylo zaměřeno na otevřené otázky, ze kterých se autorka snažila zjistit co nejvíce informací k dané problematice.

Účastníky Asistovaného kontaktu byli:

- 1) 2 letá dívka se svými rodiči,
- 2) 7 letá dívka se svou matkou,
- 3) 12 letý chlapec se svou babičkou,
- 4) 7 letý chlapec se svou matkou,
- 5) sourozenci – chlapci ve věku 5 let a 3 let – se svými rodiči.

Odpovědi na první dvě otázky z dotazníku, který k vyplnění obdrželi respondenti, zpracovala autorka do přehledných grafů.

Graf 1: Pohlaví respondentů

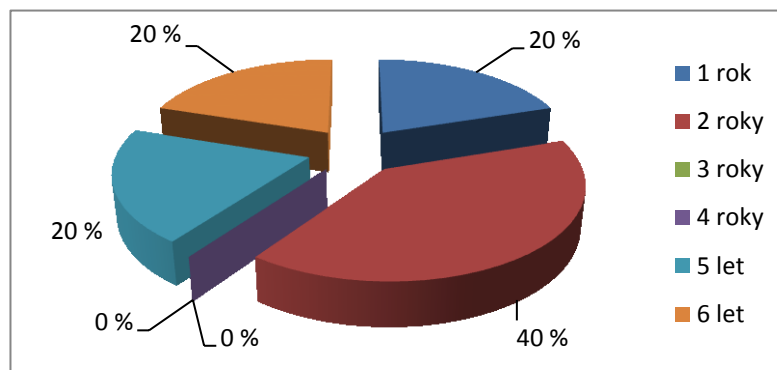

Zdroj: Vladislava Varyšová, 2016 (vlastní šetření)

Jak je z prvního grafu patrné, tak z pěti respondentů, byly 3 ženy a 2 muži. Jedná se sice jen o malý počet osob, které se tohoto výzkumu zúčastnili, přesto ženy více touží po dítěti, pokud nemohou mít vlastní.

Druhá uzavřená otázka se v dotazníku týkala počtu let spolupráce respondentů s Asistovaným kontaktem.

Graf 2: Délka Asistovaného kontaktu

Zdroj: Vladislava Varyšová, 2016 (vlastní šetření)

Jak je vidět z druhého grafu, délka Asistovaného kontaktu je různá. Ti respondenti, kteří mají Asistovaný kontakt po dobu 5 a 6 let jsou dle úsudku autorky s touto službou spokojeni.

K tomu, aby autorka mohla najít odpověď ke stanovenému cíli, sestavila otázky, které jsou uvedeny v následující tabulce.

Tabulka 1: Otázky pro respondenty

Otázka č. 1	Jaké důvody vás vedly k pěstounské péči?
Otázka č. 2	Vyvolává ve vás Asistovaný kontakt obavy?
Otázka č. 3	Pozorujete na dítěti změny po Asistovaném kontaktu?
Otázka č. 4	Probíhá mezi vámi a biologickou rodinou při AK rozhovor nebo mimo něj?
Otázka č. 5	Jaké pozitiva, negativa přináší podle vás Asistovaný kontakt?

Zdroj: Vladislava Varyšová, 2016 (vlastní šetření)

V následujících kapitolách, jsou uvedeny odpovědi respondentů k položeným otázkám.

4.3 JAKÉ DŮVODY VEDLY PĚSTOUNY STÁT SE NÁHRADNÍMU RODIČI

Někteří uchazeči o pěstounskou péči se zmíní před přáteli a někteří si rozhovor na toto téma nechají na rodinné chvíle intimity. Jsou i tací, kteří se nesvěří se svou myšlenkou nikomu, tajně si představují, jaké by to bylo mít doma dítě a co by jim dítě do rodiny přineslo. Mezi lidmi koluje mýtus, že děti je dost, jsou jich plné dětské domovy a tak nechápou, proč se s náhradní péčí dělají takové protáhlé procesy. Mnozí z nich však netuší, jak to ve skutečnosti opravdu je. Je mnoho dětí, které jsou v dětských domovech a nemůžou do náhradní rodiny a důvod je jediný. Řada z nich není právně volná a rodiče nedají souhlas k tomu, aby dítě bylo svěřeno náhradním rodičům. Dítě musí být chráněno a stát by měl zajistit jeho bezpečnost, a proto nesmí dopustit, aby se dítě dostalo do náhradní rodiny a přitom by žadatelé nesplňovali zákonem dané podmínky.

Náhradní rodina, znamená pro dítě, které do této rodiny přichází z kojeneckého ústavu nebo dětského domova, úplně nový svět. Ze zařízení, z něhož většina dětí do rodin přichází, jsou jen tety, které je sice mají rády, ale teplou náruč rodičů nenahradí. Po čase přestávají o své biologické mamince snít a začnou žít život s maminkou náhradní. Pokud jde o děti malé, jejich adaptace na novou rodinu netrvá dlouho. U dětí starších, to chvíli trvá, ale po čase si i tyto zvyknou. To se biologickým rodičům nelíbí, nechtějí mít pocit, že o své děti přichází definitivně a že je může někdo nahradit.

Jedna z dílčích otázek, kterou autorka uvedla v dotazníku respondentům, byla „*Jaké důvody Vás vedly k rozhodnutí pro pěstounskou péči?*“ Nejčastější odpovědi respondentů bylo: „*Chtěli jsme někomu pomoci.*“

Michal odpověděl: „*Touha po dítěti byla silnější a vůbec jsme se se ženou nepozastavili nad tím, že by dítě nebylo naše vlastní.*“ Doma mají vlastní dceru 10 let.

Michal dále uvedl: „*Dceři dáváme lásku na 200 %, tak proč jí nerozdělit i pro někoho, kdy jí nemá vůbec.*“

Dana odpověděla: „Už jako malá jsem pomáhala dětem, o které se rodiče nestarali, tak jak by měli, jejich péče byla zanedbána a tak mým snem bylo v této pomoci pokračovat i nadále. Vykonávám povolání zdravotní sestry, takže někomu pomáhat je pro mě zcela přirozené. S manželem jsme dlouho neváhali a byli jsme přesvědčeni, že naše cesta stát se pěstouny nám dává správný směr k naší budoucnosti.“ Doma mají vlastního 13 letého syna.

Jana vypověděla: „S manželem jsme chtěli pomoci nějakému dítěti. Ve svém okolí máme přátele, kteří mají ve své péči děti, které přišly o svou rodinu. Naše náplň života nám dává potěšení a radost. Naši rodiče nesouhlasili, abychom se stali pěstouny. Snažila jsem se jim celou záležitost v oblasti náhradní rodinné oblasti nastítnit, ale pochopení jsem se nedočkala. Jejich rozhodnutí jsme respektovali, ale i přes jejich nesouhlas, jsme toužili po tom, abychom mohli dát domov dítěti, který ho nemá.“ Doma mají vlastní dvě dcery ve věku 8 a 10 let.

Petr se na tuto otázku poměrně dost rozepsal. „S manželkou jsme spolu přes 10 let, dlouho jsme se snažili o miminko, ale nebylo nám přáno. Pak jsme se jednou procházeli po parku a potkali skupinku dětí a z jejich rozhovoru bylo zřejmé, že jsou z dětského domova. Jakoby nás něco očarovalo a oba jsme se na sebe podívali a ihned jsme věděli, že tady vede naše cesta k vytouženému dítěti. Do evidence žadatelů pro pěstouny jsme se nerozmýšleli podat přihlášku. Dnes jsme tomu rádi a naše rozhodnutí nám přineslo do života krásného a zdravého chlapce.“

Lucka měla na tuto otázku podobnou odpověď jako Jana. Uvedla: “V našem rozhodnutí stát se pěstouny a dát šanci lepším zitrkům dítěti, nám odsouhlasil náš syn. Ve třídě má spolužáka, který od tří let vyrůstá v náhradní rodině. Byli jsme jeho souhlasem mile překvapeni. Uvědomili jsme si s manželem, že i on potřebuje mít vedle sebe sourozence a teď má dokonce dva.“ Doma mají vlastního 12 letého syna.

Závěr: Z odpovědí respondentů je zřejmé, že jejich společná motivace, stát se náhradními rodiči, je **touha pomoci dítěti**, které nemá svou rodinu, je opuštěné nebo bez lásky. Pouze jeden z respondentů spojil touhu pomoci i se svou vlastní neuspokojenou potřebou mít vlastní dítě. Ostatní respondenti mají doma své vlastní děti, proto nemají potřebu si vynahrazovat to, že nemohou dítě.

4.4 VYVOLÁVÁ ASISTOVANÝ KONTAKT V NÁHRADNÍCH RODIČÍCH OBAVY

Na tuto otázku může být několik odpovědí různého charakteru, spojených s různými emocemi. Každý rodič má strach a obavy o své dítě. Je jedno, zda se jedná o dítě biologické nebo osvojené. Strach a obavy v nás vyvolávají zranitelnost. Jedno však mají respondenti společné, a tím je jejich postoj k Asistovanému kontaktu. Na jeho počátku byl tento postoj naprosto odlišný, než mají nyní. Tato změna u nich nastala až po čase, který jim přinesl rozvahu a jiný nadhled na celou situaci. Existují i případy, kdy se náhradní rodiče s biologickou rodinou dítěte navštěvují. V tomto případě se autorka domnívá, že je to velmi dobrý způsob kontaktu, ale pouze v případě, pokud obě strany mají společný zájem, dát dítěti nejen domov, rodinu, ale i pocit bezpečí. V takových případech nepotřebují žádného zprostředkovatele pro Asistovaný kontakt. Obě strany se dokáží domluvit a jednat vždy v zájmu spokojenosti dítěte. V opačném případě, kdy komunikace mezi rodiči není, je využití Asistovaného kontaktu nutností.

Další otázku, kterou autorka uvedla do dotazníku respondentům, bylo „*Vyvolává ve vás Asistovaný kontakt obavy?*“ V odpovědích respondentů se objevovaly skoro stejné odpovědi.

Michal odpověděl: „*Zpočátku v nás Asistovaný kontakt obavy vyvolával, měli jsme strach, že přijdeme o dítě, že nám jej vezmou. Po roce setkávání jsme došli s manželkou k závěru, že naše obavy byly zbytečné. Uvědomili jsme si, že pro dítě to znamená hrát si v herně a být středem pozornosti pro rodiče. Naše obavy byly především z toho, že jsme*

měli obavu, kdy dítě bude říkat slova - mámo a táto - někomu, kdo tuto důležitou funkci vůbec nevykonává. Naštěstí, se naše obavy nevyplnily.“

Dana odpověděla podobně jako Michal. *„Ze začátku obavy byly, ale postupem času nemáme z těchto schůzek žádné obavy. Určitě je lepší, že na schůzce s matkou jsme přítomni také my (pěstouni). Dítě se v této kombinaci cítí mnohem lépe a bezpečněji. Holčička je hodně navázána na mě, jako na svou náhradní matku, takže pokud jsem na schůzce přítomna, vnímá to jako každý jiný den, kdy se setká se svou matkou a může si s ní pohrát v herně.“*

Janina odpověď byla: *„Žádné obavy jsem nikdy z Asistovaného kontaktu neměla, protože jsem věděla, že babička si chlapce, ze zdravotních důvodů vzít do své péče nemůže a jeho rodiče o chlapce zájem nemají. Uvědomuji si, že v tomto mám velkou výhodu, že se prozatím nemusím bát dne, kdyby mi chlapce chtěli vzít. Chlapec v naší rodině našel své místo. Nyní se snažím, abychom si chlapce mohli osvojit. Jeho otec s osvojením problém nemá, ale matka nám souhlas nechce dát. Nevzdávám se.“*

Petr odpověděl: *„Když jsme byli informováni sociální pracovníci z naší organizace o tom, že matka projevila o chlapce zájem, bylo to hrozně. Manželka plakala a já jsem s obavami čekal, než přijde ten osudný den prvního kontaktu. První setkání bylo hodně emoční ze strany biologické matky, ale našeho chlapce to nechávalo chladným. U dalších kontaktů jsme pozorovali, že chlapec už tak klidný není. V současné době se naše obavy vytrácejí, protože kontakt si biologická matka tak intenzivně, jako tomu bylo zpočátku, nevyžaduje. Její zájem o chlapce se postupně vytrácí.“*

Lucka měla podobné obavy jako Petr. *„Obavy z kontaktu byly velké, chlapci byli malí a celou situaci nechápali. Nejistota, která nás po celou dobu kontaktu provázela, byla nepopsatelná, strach z toho, že nám chlapce vezmou rodiče, když už na nás chlapci navázali silnou vazbu, byl velký. Dnes se na to s manželem díváme jinak, pro chlapce jsme jejich mámou a tátou a tyto slova nás hřejí na srdci.“*

Závěr: Všechny odpovědi respondentů se v jedné věci shodují. Většina z nich obavu, strach a nejistotu z Asistovaného kontaktu měla. Po čase se obavy vytrácely a strach z neznámého už není tak velký. Pěstouni už vědí, co mohou od Asistovaného kontaktu očekávat. Především, co mohou očekávat od rodiny dítěte. Autorka se domnívá, že kdyby u chlapce, který je v pěstounské péči u Jany, byl projevem zájem ze strany jeho biologických rodičů, obavy z kontaktu by se u ní projevil také.

4.5 PROJEVUJÍ SE NA DÍTĚTI PO ASISTOVANÉM KONTAKTU ZMĚNY

V dospělosti si člověk můžete zmapovat, jaké bylo jeho dětství. Zda by se chtěl do dětských let vrátit či nikoliv. Ne každý by zvolil možnost návratu stát se znovu dítětem. Je známo, že dítě je velmi citlivé a zranitelné. Neumí se bránit, tak jako my dospělí. Každá změna, která u něj nastane, je ve většině případů snadno viditelná. Dítě neumí skrýt své pocity, neumí se přetvařovat, jako dospělý člověk. V dětství si dítě vytváří svou osobnost, a ta je ovlivněna zejména prostředím, ve kterém vyrůstá. Následující odpovědi respondentů jsou důkazem toho, že jakákoliv změna u dětí, je snadno rozpoznatelná.

Další otevřenou otázkou, na kterou respondenti odpovídali, byla „*Pozorujete na dítěti po Asistovaném kontaktu změny?*“

Michalova odpověď byla: „*Po prvních kontaktech jsme na dítěti žádné změny nepozorovali. Po delších a častějších kontaktech dítěte s biologickými rodiči se změna v chování u dcery projevila. Snažili jsme se pochopit, že její vzdor je způsoben tím, že po hodině hraní se svými rodiči, už musí jít domů. Bohužel pro nás bylo těžké.*“ *Její nesouhlas k povinnostem a věcem, které patří k běžným činnostem v životě, byl stále silnější. Jako-by si uvědomovala, že její biologičtí rodiče, jí mohou dovolit vše, na co si vzpomene. Dělají vše, co při kontaktu dcera požaduje. Po každém setkání s biologickými rodiči se tato situace opakovala. Po omezení častých kontaktů, se její chování výrazně zlepšilo.*“

Dana odpověděla: „U prvních kontaktů jsme změny u dívky pozorovali, byla neklidná a nesoustředěná. V noci často plakala nebo celou noc probděla. Nebylo to pro nás příjemné období. Měli jsme z celé situace strach, bylo nám jí tak líto, ale nemohli jsme nic dělat. Byla u nás teprve krátkou dobu a musela si zvykat na novou rodinu a také musela docházet na schůzky, kde na ní její biologická matka vyvíjela nátlak (nevhodné otázky). Po změně pravidel na schůzkách, se uklidnila a cítí se bezpečněji.“

Jana sdělila, že: „ U chlapce žádné změny nepozoruji, s babičkou je rád a po každé schůzce s ní ví, že odejde se mnou domů. Může si s babičkou povídat a také se může dozvědět více informací o své biologické rodině. Cítím z něj jistotu a klid, hlavně, když spolu odcházíme domů a on ví, že ho máme rádi. “

Petrova odpověď měla jiné znění, než odpověděla Jana. „Zpočátku jsme u chlapce změny nepozorovali. Ovšem po častějších kontaktech chlapce s matkou, se změny u chlapce výrazně projevily. Byl neklidný, apatický, nekomunikoval s námi. Tyto změny byly nejen bezprostředně po kontaktu, ale i dlouho po něm. Jakoby se v něm probudil strach, že se vrátí zpátky do dětského domova. Museli jsme celou situaci řešit. Po domluvě s psychologem bylo nutné, aby se na nějaký čas kontakt chlapce s biologickou matkou přerušil. “

Lucka odpověděla: „U staršího chlapce se změna po kontaktu výrazně projevila. V noci spal velmi neklidně, často plakal a stalo se, že se přes den počůral. U mladšího chlapce jsme změny nepozorovali. Ten ani nevnímal, že by v herně s ním někdo byl, hrál si a kontroloval mou přítomnost. Situace se musela řešit, zamezila se četnost kontaktů a rodiče svou přítomnost s chlapci, během kontaktu museli rozdělit. Matka byla s chlapci půl hodiny a otec další půl hodinu. Řešení se osvědčilo. Na oba chlapce to není takový emoční nátlak a nejsou z kontaktu rozladěni. “

Závěr: Z většiny odpovědí je zřejmé, že Asistovaný kontakt s biologickou rodinou nemá na děti vždy pozitivní vliv a zanechává na dětech následky. Děti jsou velmi citlivé a jejich obavy a strach, se proměňují ve změny, které na nich můžeme pozorovat. Změny postihnou nejen děti, ale i všechny okolo. Dospělý člověk si řešení svých problémů většinou nalezne, ale děti křehká bytost a jsou odkázány na pomoc dospělých.

4.6 KOMUNIKACE MEZI PĚSTOUNY A BIOLOGICKOU RODINOU

Z předchozích otázek, které byly položeny respondentům, vyplývá, že strach a obavy náhradní rodiče z Asistovaného kontaktu opravdu měli. **V pořadí další otázkou byla** tato: „*Probíhá mezi Vámi a biologickou rodinou při Asistovaném kontaktu rozhovor nebo mimo něj?*“ Tato otázka by měla také z odpovědí respondentů nastínit, zda při Asistovaném kontaktu náhradní rodiče, procházejí stále obavami a nejistotou.

Michal odpověděl: „*S biologickými rodiči si při kontaktu ani po něm nepovídáme. Nevidíme důvod, proč bychom si měli s nimi povídat o dítěti, které odložili a teď si myslí, že když budou dítě navštěvovat a mít o něho zájem, bude vše smazáno. Zpočátku jsme občas na otázky stroze odpovídali, ale pak se náš zájem o jakoukoliv komunikaci s nimi vytratil. Vlastně, kromě diskuze ohledně dcery, bychom ani nevěděli, co si s nimi máme povídat. Jejich úroveň intelektu, je dle našeho názoru, velmi nízká.*“

Danina odpověď byla: „*Rozhovor probíhá minimálně, matka je nekomunikativní a ani nemá zájem se na dítě ptát. Každopádně nemám problém se s matkou pobavit. Sama jí prostor ke komunikaci nenabízím, a myslím si, že jí to naprosto vyhovuje.*“

Jana odpověděla: „*S komunikací s babičkou nemáme problém, bavíme se o všem, co se týká chlapce, jaké má zájmy, co škola a jak prospívá. Jednou jsme se potkali i ve městě a sedli jsme si spolu do parku a povídaly si. S komunikací problém nemám, neboť vím, že babička o chlapce jeví zájem a má ho ráda. Rozumí si spolu a to je to hlavní. Navíc, chlapec si během kontaktu s babičkou povídá sám.*“

Petr odpověděl: „*Nemáme zájem si s matkou povídat, pokud má nějaké otázky ohledně chlapce, odpovídáme jí přes sociální pracovníci. Je to člověk pro nás bez lidské úrovně. Není naší povinností si s matkou povídat, pro nás je to cizí člověk, pokud by se situace změnila a syn si k ní cestu našel, věřím, že se náš postoj k ní změní. Pokud by tato situace nastala, budeme jí v zájmu chlapce respektovat. V současné době nám tento kontakt přináší pouze negativa do naší rodiny, takže jakákoliv komunikace z naší strany, nepřipadá v úvahu.*“

Lucka měla tento názor: „*Rozhovor s rodiči je velmi krátký a probíhá pouze během kontaktu. Ve většině případů se ptá matka. Klade nám jednoduché otázky, týkající se chlapců. Např. co mají rádi, co nového se naučili. Naše odpovědi jsou nerozvinuté, ale vystihují jasně a zřetelně odpověď na matčinu otázku. Po kontaktu se jakémukoliv dalšíu setkání nebo komunikaci vyhýbáme.*“

Závěr: Z odpovědí respondentů je zřejmé, že komunikaci s biologickou rodinou dítěte, které mají ve své péči, nevyhledávají. Z odpovědí může autorka vyčíst, že vztah náhradních rodičů k biologickým, není příliš kladný. Náhradní rodiče vnímají biologické rodiče v těchto případech, spíše jako soupeře.

4.7 JAKÉ POZITIVA ČI NEGATIVA PŘINÁŠÍ PRO DÍTĚ ASISTOVANÝ KONTAKT

Poslední dílčí otázkou byla tato: „*Jaké pozitiva či negativa přináší podle Vás Asistovaný kontakt dítěti?*“ Všichni respondenti, kteří odpovídali na zadané otázky, si prošli přípravným kurzem PRIDE. Teorii, které v kurzu naslouchali, jim o Asistovaném kontaktu řekla mnoho. Propagace myšlenky návratu dítěte do biologické rodiny, se možná hezky poslouchá, ale skutečná realita je pak úplně někde jinde. Taková myšlenka, je spíš pro pěstouny na přechodnou dobu. U pěstounů, kteří mají dítě ve své péči, a většina z nich pak pomýšlí na osvojení dítěte, není propagace této myšlenky příliš vhodná, domnívá se autorka.

Michal odpověděl na tuto poslední otázku takto: „*Pozitiv v našem případě je málo. Jediným pozitivem je, že nám to v budoucnu odlehčí situaci, kdy budeme muset sdělit dceři pravdu, proč nejsme jejími biologickými rodiči. Pozitiva pro dítě v kontaktu žádné nevidíme, pokud nemají rodiče snahu napravit svůj život, aby se k nim dítě mohlo vrátit. Pozitiva, z toho mají jen oni, kdy si kontaktem vyhlazují své špatné svědomí k dítěti. Negativ je v tomto případě více. Dle našeho názoru přináší dítěti do života pouze chaos, zanechává v něm v útlém věku rozpor, kdo je kdo a vnáší mu do života nejistotu. Myslíme si, že by rodiče neměli mít na kontakt nárok do doby, kdy dítě bude vyzrálé a bude na tento kontakt samo připraveno. Zasahují do života nejen dítěti, ale narušují chod celého náhradní rodině.*“

Dana odpověděla: „*Asistovaný kontakt byl pro mě zpočátku pouze negativem. Kdy se mi dítě zdálo hodně neklidné a dezorientované. Bylo to hlavně v době, kdy matka vyvíjela nátlak a agresivitu a byla hodně nepříjemná. Později, když se situace řešila a matka se tzv. uklidnila, jsem asistovaný kontakt nevnímala, tak negativně. Postupem času jsem si zvykla a uvědomila jsem si, že to má i své pozitiva, kdy se dítě může setkat se s biologickou matkou na bezpečné půdě a pod dohledem odborníků. Je to určitě lepší způsob kontaktu, než, kdyby si matka dítě někde sama vyhledávala a mohla by na něj vyvíjet citový nátlak.*“

Jana měla tento názor: „*Pozitiva na kontaktu vidím v tom, že chlapec má možnost setkat se a poznat svou babičku. Dozvědět se něco o své biologické rodině. Myslím si, že je to mnohem lepší způsob kontaktu než kdyby si způsob setkání s biologickou rodinou hledal sám. Je to mnohem jednodušší než psát např. do Pošty pro tebe. Negativa jsem na kontaktu neshledala, možná je to tím, že mám v sobě prozatím jistotu, že mi chlapce nikdo nechce vzít. S babičkou vnímám kontakt chlapce neohroženě. Nedokáži říci, jak bych odpovídala v situaci, kdyby o chlapce projevíli zájem rodiče.*“

Petr odpověděl: „*Na kontaktu z naší strany vidím samé negativa. Přináší nám do života strach a chaos. Narušuje to naše soužití s chlapcem. Pokud bychom věděli, že to matka s návratem na lepší život myslí vážně, stáli bychom při ní. Ale kde je ta jistota, že by návrat chlapce k ní, byl tím posledním, že by mu tím neublížila. V tomto případě bych kontakty rodičům neumožnil. Mají tolik práv na dítě, i když je zřejmé, že v mnoha případech se má dítě v náhradní rodině lépe. A přesto se šíří myšlenka -biologická rodina nadevše! Pozitiva nám nepřináší kontakt žádný, třeba se to časem změní.*“

Lucka odpověděla: „*Negativa v této chvíli nám kontakt přináší víc, než jsme si mysleli. Narušuje chod naší domácnosti. Po kontaktu se necítíme nikdo dobře. Vnímáme fakt, že naše obavy se mohou přenášet na chlapce, ale snažíme se takovým situacím předcházet. Uvítali bychom, kdyby byl zájem ze strany rodičů skutečný, ne jen dočasný, a uskutečňování kontaktu z jejich strany pro své potěšení. Nevidíme v budoucnu žádné pozitiva, protože matka chlapců si našla nového přítele a čeká s ním dítě. Vzhledem k její situaci a jejího charakteru, doufám, že nám brzy asistované kontakty s ní skončí. Pozitiva jsem na kontaktu pro děti, ani pro nás neshledala.*“

Závěr: Názory respondentů na tuto poslední otázku se vesměs shodují v jedné a podstatné věci. A tou je, že Asistovaný kontakt dítěte s biologickou rodinou přináší respondentům i dítěti spíše negativa.

4.8 CELKOVÉ ZHODNOCENÍ SLUŽBY ASISTOVANÉHO KONTAKTU

Službu Asistovaného kontaktu, kterou poskytuje Centrum psychologické pomoci v Opavě respondentům, vnímá autorka pozitivně. Respondenti, kteří se zúčastnili autorčina výzkumu, mají k této službě spíše negativní postoj. Aby se služba mohla stát pro ně přínosnou, domnívá se autorka, že by se to mohlo stát pouze v případě, kdyby měli pěstouni s biologickou rodinou dítěte kladný vztah.

Služba Asistovaného kontaktu byla pěstounům prezentována na odborném přípravném kurzu PRIDE, kterého se všichni oslovení respondenti zúčastnili. Pochopit význam této služby pomocí teorie je jiné, než službu v realitě prožít. Vždy záleží na tom, v jaké situaci se náhradní rodina nachází. Záleží především, jaké dítě má rodina ve své péči, z jakých poměrů dítě pochází a za jaké situace se k nim dostalo. Co vše si dítě muselo prožít, než dostalo šanci vyrůstat v náhradní rodině. Z výzkumu tedy autorce vyplývá, že ne vždy je tato služba pro všechny pěstouny využitelná. Jak už se autorka zmiňovala, ve své práci, biologická rodina má právo se s dítětem vídat, v případě, že dítě neohrožuje svým chováním, jednáním, které by na dítěti mohlo zanechat následky a ohrozit ho. Záleží také na komunikaci a organizačních schopnostech poskytovatele, který uzavřel dohodu mezi pěstouny a biologickou rodinou. Faktem je, že by měla být poskytována služba především v zájmu a ku prospěchu dítěte.

ZÁVĚR

Cílem autorčiny bakalářské práce bylo nalézt odpověď na výzkumnou otázku, „*Je kontakt s biologickou rodinou vždy dobrým přínosem pro dítě?*“

V teoretické části autorka uvedla základní informace týkající se oblasti náhradní rodinné péče. Nejprve se zaměřila na velmi důležitý pojem a tím je **rodina**. Rodina je základním kamenem v celé naší společnosti. Dále autorka uvedla základní pojmy k Asistovanému kontaktu, který hraje velkou roli v tom, aby autorka mohla svůj stanovený cíl zhodnotit. Prostřednictvím dotazníku, kde byly uvedeny otevřené otázky výzkumu, a který předložila respondentům k jejich zodpovězení, mohla autorka zhodnotit svůj daný výzkum.

První otevřená otázka, na kterou respondenti odpovídali, byla „Jaké důvody je vedly k pěstounské péči?“ Na otázku odpovědělo pět oslovených respondentů, kteří mají ve většině případů už doma své vlastní dítě. Takže jejich touha, která je vedla k tomu, aby se stali náhradními rodiči, byla společná „*chtěli pomoci dítěti, chtěli mu dát domov a být mu náhradními rodiči*“.

Druhá otázka směřovala k oblasti Asistovaného kontaktu. Úkolem respondentů bylo odpovědět, zda mají z Asistovaného kontaktu obavy. Většina respondentů se ve svých odpovědích nelišila. Jejich obavy z kontaktu byly. Nejvíce se shodli, že obavy byly u každého z nich zpočátku, kdy nevěděli, co mohou od kontaktu očekávat. Postupně se obavy vytrácely, ale nevymizely. Odpovědi respondentů by se mohly lišit, a to v případě, kdyby všichni dotazovaní měli jistotu v tom, že nevidí v biologických rodičích dětí nepřátele. Pěstouni žijí v obavách a strachu z toho, že jim biologická rodina dítě chce vzít. Po tom všem, čím si pěstouni museli projít, než navázali pouto s dítětem, než si k sobě našli cestu porozumění, se jim autorka vůbec nediví. Některým pěstounům dlouho trvá, než si s dítětem navážou pouto bezpečí. Některé dítě si takové pouto vybuduje až v dospělosti.

Nejdůležitější roli v Asistovaném kontaktu hraje dítě. Třetí otevřená otázka tedy byla zaměřena na dítě, zda jsou na něm po kontaktu pozorovány změny. Výsledkem bylo, že ve čtyřech případech z pěti byly změny na dětech po kontaktu naprosto zřetelně pozorovány.

Zjistit, zda má dospělý člověk z kontaktu obavy je snadné, zeptáme se, a on nám odpoví. Zjistit, zda má z kontaktu obavy dítě, už tak snadné není. I kdyby to bylo možné, tak by otázka mohla být položena staršímu dítěti, ale odpověď na ní i v jeho případě by mohla být zkreslená. Jedinou odpovědí nám jsou změny, které se po kontaktu u dítěte projevily.

Komunikace je v životě velmi důležitá, bez komunikace je člověk v životě ztracen. Komunikace nemusí být však jen verbální, kdy si můžeme vše říct tzv. „od plic“. Existuje mnoho forem komunikace, které nám nahrazují komunikaci verbální. Svůj postoj k dané věci nebo člověku, můžeme vyjádřit i neverbálně. Z výrazu obličeje, lze poznat, jak se člověk cítí, jaký k nám má postoj. Další otázka, na kterou respondenti odpovídali, byla zaměřena na komunikaci mezi nimi a biologickou rodinou. Odpovědi byly různé, zda komunikace mezi nimi a biologickou rodinou probíhá, dle autorky má velký vliv přístup obou zúčastněných stran, který k sobě mají. Pokud by komunikace měla být v zájmu dítěte, autorka se domnívá, že by s komunikací neměli respondenti problém, zejména ti, kteří uvedli, že s biologickými rodiči dítěte nekomunikují.

Každá situace v životě přináší člověku pozitiva a negativa. Někdy jen jedno z nich. Člověk si může celou věc sám zhodnotit, vytvořit si na ni svůj vlastní názor a dojít ke svému závěru. Oslovení respondenti, měli možnost, se v poslední otázce, na kterou odpovídali, vyjádřit, jaká pozitiva nebo negativa jim Asistovaný kontakt přináší. V jejich odpovědích byla souvislost s odpověďmi na otázku druhou. Asistovaný kontakt ve většině případů přináší osloveným respondentům negativa. Z odpovědí je zřejmé, že negativa, která nastala už od prvních kontaktů, se nevytratila, pouze nemají tak silný emoční charakter. V některých případech, kdyby se situace změnila, k lepšímu se autorka domnívá, že negativa by se mohla postupně přeměnit na pozitiva.

Výchova dítěte v náhradní rodině je složitý úkol. Je to náročné jak pro rodiče, kteří do své rodiny dítě přijímají, tak pro dítě, které do této rodiny přichází. Čím je dítě mladší, tím lépe se do této rodiny včlení. Starší děti již mají v sobě prožitky z původní rodiny a mnohdy je jejich začlenění problematičtější. A do této složitosti navíc mohou zasáhnout právě i biologičtí rodiče, kteří se svých práv na dítě nechtějí vzdát. Aby tato situace byla lépe zvládnuta, nastupuje na pomoc Asistovaný kontakt. Ale jak autorka dříve uvedla, nemusí být tento Asistovaný kontakt právě vhodnou formou, která do soužití rodiny zasáhne. Dle autorky záleží na mnoha indiciích, aby tento Asistovaný kontakt s biologickou rodinou byl přínosem. Na základě provedeného dotazníkového šetření nelze 100% říci, že Asistovaný kontakt je vhodný.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BAROCHOVÁ, E., 2011. roč. 11, č. 2. *Sociální práce*. Brno. ISSN 1213-6204.

BLAHUTOVÁ, M., ZEZULOVÁ, D., 2011. *Hostitelská péče a příprava k ní*. Zlín: Tigris. ISBN 978-80-86062-41-9.

BUTULOVÁ, B., 2013. *Manuál služby asistovaný kontakt*. Brno: Sdružení pěstounských rodin, Nadace Sirius

ČÁP, J., 1993. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: UK. ISBN 80-7066-534-3.

DUNOVSKÝ, J., 1999. *Sociální pediatrie vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-7169-254-9.

KRAUSOVÁ, L., NOVOTNÁ, V., 2006. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: ASPI. ISBN 80-7357-214-1.

MATĚJČEK, Z. a kol., 1999. *Náhradní rodinná péče*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-304-8.

MATĚJČEK, Z., J. KOLUCHOVÁ, V. BUBLEOVÁ., J. KOVAŘÍK., L. BENEŠOVÁ. 2002. *Osvojení a pěstounská péče*. Vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-637-3.

MATOUŠEK, O., 1997. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. vyd. Praha: Slon. ISBN 80-85850-24-9.

MATOUŠEK, O., 2003. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-548-2.

MATOUŠEK, O., 2005. *Sociální práce v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7367-002-X.

SOBOTKOVÁ, I., 2001. *Psychologie rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-559-8.

ŠKOVIERA, A., 2007. *Dilemata náhradní výchovy*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-318-5.

ZEZULOVÁ, D., 2012. *Pěstounská péče a adopce*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0065-9.

Seznam použitých internetových zdrojů

Ministerstvo práce a sociálních prací: Formy náhradní rodinné péče [online]. [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14501>

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR [online]. [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: http://www.socialniproce.cz/soubory/sp1_suplement_2015_web-150630103628.pdf

Pěstounská péče na přechodnou dobu: Jak se stát pěstounem [online]. [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: <http://www.rpp.cz/inpage/chci-byt-pestounem-pppd/>

Pěstounská péče na přechodnou dobu: Příprava na PPPD [online]. [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: <http://www.rpp.cz/inpage/jak-se-pripravit-na-rpp-255/>

Základní pojmy: adopce [online]. [cit. 2016-02-09]. Dostupné z: <http://www.adopce.com/informace/zakladni-pojmy/>

Virtuální knihovna: NRP [online]. 2014 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/cz/nahradni-rodinna-pece/sluzby-pro-pestouny/doprovazeni-pestounskych-rodin/>

Centrum psychologické pomoci [online]. [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <http://www.cepp.cz/o-nas/vyrocní-zpravy/>

SEZNAM ZKRATEK

AK - Asistovaný kontakt

NRP - Náhradní rodinná péče

OSPOD - Orgán sociálně právní ochrany dětí

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek

Tabulka 1: Otázky pro respondenty	36
-----------------------------------	----

Seznam grafů

Graf 1: Pohlaví respondentů	35
Graf 2: Délka Asistovaného kontaktu	36

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník.....	I
----------------------------------	----------

Univerzita Jana Amose Komenského Praha

DOTAZNÍK

Vážený respondente,

jsem studentkou Univerzity Jana Amose Komenského Praha, obor Řízení lidských zdroj a dovoluji si Vás oslovit touto formou dotazníku za účelem zpracování bakalářské práce. Při vyplňování postupujte prosím tak, že u každé otázky zaškrtněte Vámi zvolenou odpověď, není-li uvedeno jinak, odpověď vypište. Jedná se o anonymní dotazník, veškerá data budou použita pouze pro tuto bakalářskou práci a nebudou poskytnuta či zneužita k jiným účelům. Děkuji Vám za Vaši ochotu a čas strávený při vyplňování tohoto dotazníku.

Vladislava Varyšová

1. Jaké je Vaše pohlaví?

- a) muž
- b) žena

2. Jaké je délka Asistovaného kontaktu?

- a) 1 rok
- b) 2 roky
- c) 3 roky
- d) 4 roky
- e) 5 let
- f) 6 let

3. Jaké důvody Vás vedly k rozhodnutí pro pěstounskou péči?

.....

.....

.....

4. Vyvolává ve Vás Asistovaný kontakt obavy?

.....
.....
.....

5. Pozorujete na dítěti změny po Asistovaném kontaktu?

.....
.....
.....

6. Probíhá mezi Vámi a biologickou rodinou při Asistovaném kontaktu rozhovor nebo mimo něj?

.....
.....
.....

7. Jaké pozitiva či negativa přináší podle Vás Asistovaný kontakt?

.....
.....
.....

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Vladislava Varyšová

Obor: Manažerská studia, ŘZL

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Asistovaný kontakt dítěte v pěstounské péči s biologickými rodiči

Rok: 2016

Počet stran textu bez příloh: 50

Celkový počet stran příloh: 2

Počet titulů českých použitých zdrojů: 14

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů:

Počet internetových zdrojů: 7

Vedoucí práce: prof. PhDr. Kamiš Karel, CSc.